

Андрій КУЦЕНКО

Анна КУЦЕНКО

курсанти Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького
(м. Хмельницький, Україна)

ФІЛОСОФСЬКІ ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Ідеї верховенства права з'явилися ще у Греції, в період великих науковців Арістотеля та Платона, які внесли велику частину у розвиток поняття право та регулювання відносин в цілому. Давньогрецькі соціальні відносини ґрунтувались на дотриманні норм права, так як це ефективний засіб що допомагає здійснювати контроль за дотриманням норм та роботи державного апарату та управління в цілому. Прикладом тому є праці Платона, який наполягав на тому, що влада держави має бути врегульована нормами права, там де закон підкоряється іншим гілкам влади і не має прямого відношення до зміни у певній гілці влади.

Слова Арістотеля про пряме відношення права до влади у майбутньому та розвиток поняття право і його верховенство було використано римськими юристами і було створено кодекс Юстиніана який в певній мірі негативно повпливав на розвиток верховенства права в цілому, так як віддавав частину прав магістрату, і надавав їм більшу перевагу. В результаті цього свавілля магістратів майже не каралось. Звісно не можна не сказати про те що всі магістрати підкорялись вищому органу виконавчої влади, а саме Сенату який міг покарати магістрат за його проступки та вину, але в історії таких випадків дуже і дуже мало [1, с. 45].

Становлення та формування принципів верховенства права відбулось у XVII-XIX столітті в умовах розвитку європейської культури та права. Першість у цьому взяла Велика Британія, зі своєю англійською концепцією яка характеризує Англію як республіку яка пережила багаторічний період абсолютної монархії. Сам термін «верховенство права» з'явився 1656 році як великий апарат законів, а не людей [2, с.127].

Передумовами становлення верховенства права стали дії аристократії, яка здійснювала освітню діяльність і прямо вказувала на те що дія закону завжди вища ніж бажання людей, приводячи приклади законів Хамурапі, та царя Соломона. Ще важливу роль зіграла загальна втомленість від середньовічного панування королів та герцогів, владу яких майже ніяк не врегульовували, і як результат щоб стабілізувати ситуацію в державі потрібні були якісь дії.

Обґрунтованість поняття верховенства права було здійснено великим юристом, професором університету в Оксфорді А. Дайсі, саме його робити в

період 1885 року, зокрема дослідження конституції Великої Британії. Звісно, саме поняття «право» знайшло свій розвиток ще раніше. Так, ще у 1328 році це поняття використовував суд обшин, навіть у XIV сторіччі особи розуміли важливість врегулювання суспільних відносин у всіх прошарках населення, але верховенство права надавало людям розуміння, що жодна людина не є вище права, і нікому не дозволено порушувати писані закони. Хоча слід зазначити, що навіть у розквіті королівської влади, суд був доволі автономний і відокремлений, він був у змозі захищати права осіб та в деяких випадках чинити опір королівському свавіллю [3, с. 56].

Аналіз кінця XIX початку XX століття дозволяє стверджувати, що вже було чітко зрозуміло, що ідея верховенства права міцно закріпилась з поняттям держава. В більшості держав вже було вибудовано принцип верховенства права так як він допомагав в керуванні державою. У XX столітті великий прогрес становило особливе відокремлення типів влади, їх автономію, так воно і залишилось у більшості держав світу, верховенство права було сприйнято міжнародним правом, на його засадах винесли низку організацій таких як Рада Європи, ОБСЄ, Європейський союз.

Можна зазначити що верховенство права надає велику перевагу в систематизації норм права, врегулюванні суспільних відносин та організації правління в державі без особливого примусу, зменшення кількості свавілля та забезпечення караності у випадку його проявлення.

-
1. Основи римського права. Навч. посіб. / С. С. Мирза. Одеса: ОДУВС, 2014. 167 с.
  2. Філософія права : навч. посіб. / Марченко О. В. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 304 с.
  3. Теорія держави та права : навч. посіб. за заг. Ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ. : Освіта України, 2017. 320 с.